

illæ gentes, scilicet *Gessuri et Machati*, relictae fuerunt posteris expugnandæ; quia ad dandam habitationem duabus tribus cum dimidia, tunc satis agrorum et urbium suppetebat, illis intactis. Hinc

Nota quod sola tribus Judæ et Ephraim cum altera dimidia Manasse, habitationem, quæ sibi in sortitione obvenerat, hoc tempore adierint: reliquæ autem septem tribus adire seu noluerint, seu neglexerint, forte metu vicinorum hostium, quibus existimabant singulas tribus, si per sua domicilia dispergerentur, non futuras resistendo: ac proinde consultius arbitrabantur castra ad tempus collecta manere. Ut ut sit, ex cap. XVII constat non nisi post alterum annum, in Silo perfectam fuisse sortitionem terræ, quæ hic initium sumpsit, siquidem tunc sepiem tribus residue suam hæreditatem adierunt.

R. et dico: Tres potissimum causæ sunt, ob quas complures civitates et loca terræ promissa non fuerint hoc tempore expugnata a filiis Israel.

1. Quia Israelitæ nosdum erant tanto numero, ut totam terram sibi promissam incolere possent: et ideo, si subito fuissent adversarii eorum deleti, potuissent contra eos multiplicari feroce bestiæ, quæ magis nocerent eis, quam homines. Hæc causa assignatur, Exod. XXIII, 29: *Non ejiciam eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur et crescant contra te bestiæ.*

2. Ut Hebrei habentes hostes sibi vicinos, et in eadem terra commorantes, exercearentur ad prælium, et non deflecerent luxu in vita, ut solent qui longa pace fruuntur. Unde dicitur Jud. III, 1 et 2: *Hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, ut postea discerent filii eorum certare cum hostibus.*

3. Ut solliciti essent de servandis Dei mandatis, quia quando a divino cultu recedebant, mox affligebantur ab hostibus vicinis; quando autem convertebantur ad Dominum, suos adversarios superabant. Quæ causa rursus attingitur, Jud., III, 4, dum dicitur: *Dimisitque eos (scilicet Chananæos) ut in ipsis experiretur Israelem, utrum audiret mandata Domini.*

CAPUT XIV.

Circa divisionem Chananææ decernitur, debere tribum Levi ab ea excipi, ac tribum Joseph in duas dividiri, scilicet in Ephraim et Manasse. Caleb vero extra sortem accipit illam terræ portionem, quam ipsi olim Deus per Moysen assignaverat.

QUÆSTIO UNICA. — QUO ANNO POST EXITUM DE AEGYPTO JOSUE DIVISERIT TERRAM PROMISSIONIS.

Vers. 6: *Accesserunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala. Ibi enim erant castra et stativa Josue atque Hebreorum, ibidemque facta est prima divisio: nam posterior, in septem reliquias tribus, contigit in Silo; ut ex cap. XVIII patet.*

Locutusque est ad eum Caleb...: Nostri quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei, de me et te in Cadesbarne, Scilicet Dominus pronuntiaverat sen-

tientiam mortis, in deserto subeundæ, super filios Israel, qui murmurantes detraxerant terræ promissæ, nominatim excipiens Josue et Caleb.

¶ 7: *Quadragesima annorum eram, quando misit me Moyses ut considerarem terram. Hic locus magnam lucem afferat toti chronologia hujus libri: Caleb enim hisce verbis, quemadmodum et iis quæ dicit ¶ 10: Hodie octoginta quinque annorum sum; totam istius temporis chronologiam complectitur: adeo ut hinc elucescat Josue cum Chananeis pugnasse sex annis completis, iisque subactis anno septimo divisisse terram eorum.*

Patet hoc: Quia Caleb ait ad Josue, se, cum inter alios ad explorandam terram Chanaan mitteretur (Num. XIII) fuisse 40 annorum, et ab eo tempore fluxisse 45 annos, seque jam 85 annorum esse. Certum est autem eum cum aliis exploratoribus fuisse missum anno secundo ab egressu de Aegyptio, ut colligitur ex Num. cap. X et cap. XIII: adeoque ab anno isto secundo fluxerunt adhuc 58 anni peregrinationis, quibus si addantur 7 alii, conficiunt simul 45. Ex quo sequitur, divisionem terræ promissæ factam esse anno 47 ab exitu de Aegyptio, qui fuit ducatus Josue septimus, saltem inchoatus. Ita Abul. in cap. XIII, q. I, et in cap. XXII, q. II, et post eum A Lapide in hoc cap., ac alii communiter. Hinc

Collige 1. tempus belli, et acquisitionem terræ Chanaan durasse sex annis et aliquot mensibus.

Collige 2. non subsistere sententiam Josephi, qui lib. V Antiq., cap. I, asserit tempus belli fuisse quinque duntaxat annorum.

Collige 3. multo minus dici posse, quod Josue uno anno intercepit totam terram Chanaan; quanquam et hoc aliunde, nempe ex cap. XI, 18, satis refutetur: siquidem ibidem dicitur: *Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos.*

Dixit autem Caleb ¶ 12: *Da ergo mihi montem istum, quem pollicitus est Dominus, te quoque audiende, in quo Enacim sunt (id est filii Enac gigantes) et urbes magnæ, atque munitæ. Scilicet Hebron, Dabir et Anab. Quæri potest, ubi hunc montem, nempe in quo sitæ sunt jam memoratae urbes, Deus promiserit Caleb, cum specialem istius promissionis mentionem Scriptura facere non videatur.*

R. Videtur mons ile ipsi promissus Num. XIV, 25, quando murmuranti populo fortissime restituit, et Deus Moysi dixit: *Servum meum Caleb, qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circuivit, et semen ejus possidebit eam.*

CAPUT XV.

Recensentur termini et regiones, quæ sorte obtigerunt tribui Judæ: deinde narratur quomodo Caleb armis obtinuerit Hebronem et confinie ejus. Othonieli in uxorem datur Aza filia Caleb, ob expugnatam Cariath-Sepher.

QUÆSTIO PRIMA.—*QUOMODO JERUSALEM HIC NUMERETUR IN SORTE TRIBUS JUDA, CUM ALIBI LEGATUR PERTINUSSSE AD SORTEM TRIBUS BENJAMIN.*

Vers. 1: *Igitur sors filiorum Judæ... ista fuit.*

Declaratur hic quo situ sors Juda fuerit respectu aliarum sortium: fuit autem in parte meridionali terræ promissionis, ad quam partem erant Aegyptii, eorum adversarii; ut sic tribus Juda, quæ erat bellicosior ceteris, parata esset eis resistere. Fuit etiam sors tribus Judæ major sortibus aliarum tribuum; tum quia tribus illa erat major et numerosior ceteris omnibus, ut patet ex cap. II lib. Num.; tum quia Caleb, extra sortem in tribu Juda, jussu Dei obtinuit confinia urbis Hebron.

¶ 8: *Ex latere Jebusæ ad meridiem, hæc est Jerusalem. Difficilias ex eo nascitur, quod Jerusalem hic videatur numerari in sorte tribus Juda; dicitur enim hic ¶ 63: Jebusæ autem habitatorem Jerusalem non potuerunt filii Juda delere: habitavitque Jebusæ cum filiis Juda in Jerusalem. Et tamen ex cap. XVIII, 28, constat, quod Jerusalem pertinuerit ad tribum Benjamin.*

Respondet Abulensis, quod Jerusalem secundum jus sortis pertineret ad solos filios Benjamin, ad filios autem Juda pertinuerit ex concessione Benjamin, quia adjuverunt eos ad eam expugnandum (nam filii Benjamin soli non potuerunt delere Jebusæ, ut dicitur Jud. I, 21), vel ex alii causis.

Cum enim Jerusalem tribui Judæ esset confinis, ut hoc loco significatur, factum est sequentibus annis, ut convenientibus Benjaminitis, vel etiam eis invitantibus, filii Juda Jebusæos, Jerusalem occupantes, ex ea expulerint, urbemque jure bellii sibi vindicaverint, ac caput regni efficerint: nam reges de tribu Juda ibi residencebant, ut patet ex decursu lib. III et IV Regum. Hinc dicitur Judic. I, 8: *Oppugnantes ergo filii Juda Jerusalem, ceperunt eam, et percusserunt eam, in ore gladii tradentes cunctam incendio civitatem.* Non tamen potuerunt delere arcem, inquit Abul.; sed solam urbem planam vastaverunt gladio et igne. Sic et Siceleg, quæ erat civitas in sorte Simeon (ut patet cap. XIX, 9) postea pertinuit ad reges Juda, quia David urbem Siceleg a Philistinis eripuit, suæque tribui Juda adjunxit, I Reg. XXVII, 6.

Porro Jerusalem vi sortis pertinuisse ad Benjamin, etiam videtur erui ex Deut. XXXIII, ubi prædicti Moyses, in sorte Benjamin, id est in Jerusalem, aedificandum fore templum, in quo Deus habitaret; consentientque Hebrei simul et christiani, templum fuisse in sorte tribus Benjamin. Unde

Corn. A Lapide dicit aliquam partem urbis Jerusalem pertinuisse ad tribum Juda, aliam vero et potiorem ad tribum Benjamin. Hinc lib. II Esdræ cap. IV, tam filii Juda, quam Benjamin dicuntur habitasse in Jerusalem.

Itaque pars superior australis, ubi erat mons Sion, ad tribum Juda spectabat, inquit Tirinus in hoc, cap.; ad tribum vero Benjamin pars inferior septentrionalis cum intermedio monte Moria, in quo aedificatum est templum. Similiter Lyranus, ut tollat inconvenientia, dicit quod Jerusalem, quantum ad unam partem pertinuerit ad tribum Juda, et quantum ad alteram, ad tribum Benjamin; et sic poterant in ea

habitate utrique, et utrisque competitbat jus pugnandi pro ea.

Et hunc modum conciliandi textus sibi appareret hac in parte repugnantes, etiam insinuat S. P. Aug. Q. 7 in Judices, de Jerusalem dicens: *Cognoscendum est istam civitatem communem habuisse duas tribus, Judam et Benjamin, sicut ostendit ipsa divisio terrarum quæ facta est a Jesu Nave.*

QUÆSTIO II. — QUOMODO HIC DICATUR URBS HEBRON IN TERCEPTA, ET GIGANTES DELETI A CALEB, CUM HÆC ALIBI A JOSUE GESTA DICANTUR.

Quod a Josue capta et expugnata sit Hebron, asseritur supra cap. X, 59: *Ascendit quoque (Josue) cum omni Israel de Eglon in Hebron, et pugnavit contra eam, cepitque eam, et percussit in ore gladii.* Et rursus cap. XI, 21: *Venit Josue, et interfecit Enacim de monte Hebron et Dabir, urbesque eorum delerit.* Præsenti autem cap. XV dicuntur gigantes isti deleti a Caleb, et utraque urbs ab eo occupata, et Chananeis crepta. Sic enim habetur ¶ 13: *Cariath-Arbe patris Enac, ipsa est Hebron;* ¶ 14: *Delevitque ex ea Caleb tres filios Enac.* Et ¶ 15: *Atque inde concendens venit ad habitatores Dabir.* Idemque repetitur Jud., I, 20, quoad civitatem Hebron. Porro urbem Dabir, quæ prius vocabatur Cariath-Sepher, occupavit Caleb per Othonilem, ut habetur hic ¶ 17.

Varii a variis hujus apparentiæ repugnantia tollendæ modi excogitati sunt. Duos assignat Lyranus. Primo dicit, duas fuisse Hebrones et Dabiras, quarum Josue unam, alteram Caleb intercepit. Sed opinio hæc minus probabilis videtur: quia in tota terra promissæ divisione una tantum Hebron, et una Dabir semper occurrit; et in cœde regum Chananæorum, supra cap. IX, X et XII, unus tantum rex Hebronis, et unus tantum rex Dabir nominatur.

Secundo dicit, quod Caleb vere et proprie urbes istas intercepit; dicatur tamen Josue eas cepisse per metonymiam, per quam scilicet figuram dux ponitur pro militibus, ut, v. g., *Hannibal cæsus est*, id est milites Hannibalis cæsi sunt; ita etiam hic: *Josue cepit Hebron*, id est ejus miles Caleb cepit eam. Attamen nec haec opinio admittenda videtur: nam cum Josue in propria persona pugnaverit contra Hebron, etiamque intercepit, nulla est ratio asserendi, quod eam potius ceperit per Caleb, quam per unum alium principem exercitus sui: nisi quis fingere velit, quod Caleb dederit commissionem, jam memoratas urbes expugnandi et intercipiendi, quemadmodum hodiecum reges, etiam in castris presentes, talēm commissionem dare solent uni ex generalibus. Sed cum de simili commissione nihil omnino in Scriptura habeatur, non nisi gratis, et sine ullo fundamento id asseri potest. Itaque melius

Respondere videntur Masius, Serarius et Tirinus qui dicunt, ab utroque vere, ac proprie urbes illas esse captas, hoc modo: Josue quidem urbes istas cepit, et earum incolas delevit; sed cum post illas victorias aut nullum, aut saltem non satis copiosum præsidium

in istis captis urbibus posuisset, sed in eastris Galgalis fere cuncti haberent Israelitae, vel aliis alibi bellicis detinerentur: in eas iterum irrepesisse videntur Chananei, et filii Enacim e vicinis civitatibus Philistinorum Gaza, Geth et Azoto. De Josue enim dicitur cap. XI, 12: *Non reliquit ullum de stirpe Enacim, in terra filiorum Israel: absque civitatibus Gaza, Geth et Azoto, in quibus solis relicti sunt.*

Cum autem praefatae civitates, Hebron et Dabir urbes essent, natura loci et arte munitissimae, facile eas tenere ac defendere poterant Enacite, in eas iterum ingressi. Sane dum Hebronem a Josue petebat Caleb, cap. XIV, 12, constat ibi iterum fuisse Enacim, ac propterea adversus eos bellum parabat Caleb; sed tandem post mortem Josue, arma sumpsit, feliciterque expugnavit, ut refertur lib. Jud., cap. I, a §. 10 usque ad 20. Hinc

Nota, per prolepsim seu anticipationem hic narrari, quod de eisdem civitatibus a Caleb expugnatis, et de matrimonio Othonielis cum Axa, hoc cap. habetur.

Dices: S. P. Aug. asserere videtur, quod Caleb praeftatas civitates intercepit ante mortem Josue; si quidem Q. 6 in lib. Jud., agens de hac expeditione, ita scribit: *Et dederunt Caleb Hebron, sicut locutus est Moyses, et haereditavit inde tres civitates filiorum Enach, et abstulit inde tres filios Enach. Jam hoc dictum est in libro Jesu Nave, quoniam et illo vivo factum est: sed hic (nempe cap. I lib. Jud.) recapitulando commemoratum est.* Ergo expugnatio ista um civitatum non est hic narrata per prolepsim seu anticipationem.

R. neg. ant., et adverba S. Aug. dico, ea tantum insinuare, quod vivente Josue istae civitates datae sint Caleb; ac consequenter cap. I lib., per recapitulationem tantum commemoratum est id quod hic habetur.

Obj. I. Caleb erat filius Jephone, ut patet ex cap. I, 14, et hoc cap. §. 13; et Othoniel erat filius Cenez, ut patet hic ex §. 17; Ergo non erant fratres.

R. Neg. conseq. Quia Cenez fuit vel avus utriusque vel binominis, sicut Raguel socer Moysis, qui etiam vocabatur Jethro: nam quamvis Caleb vocetur filius Jephone, vocatur tamen etiam Cenezeus, supra cap. XIV, 6 et 14. Præterea potuit etiam Jephone fuisse pater legalis, et Cenez ipsius pater naturalis. His adde, ex illo argumento ad summum sequi, quod non fuerint fratres germani, sive ex eodem pare; non tamen sequitur, quod non fuerint fratres uterini.

Obj. II. LXX et chaldaeus legunt: *Cepitque eam Othoniel filius Cenez, frater Caleb.* Ergo Othoniel erat Caleb nepos ex fratre.

R. quod chaldaeus quidem habeat: *Filius Cenez, fratriss Caleb,* in hoc cap. Sed Jud. I, 13, habet: *Filius Cenez, frater Caleb.* Licet autem editio romana LXX Interp. etiam habeat: *Fratri;* tamen Biblia regia seu editio LXX bojus nostræ bibliothecæ Lovaniensis, impressa a Plantino, typographo Antverpiensi, habet in utroque loco: *Othoniel filius Cenez, frater Caleb junior.* Adeoque cum illas editiones varient, nihil ex eis eruiri potest contra resolutionem nostram.

QUESTIO III. — AN EX CONJUGIO OTHONIELIS ET AXÆ PROBETUR, QUOD MATRIMONIUM NEPTIS ET PATRUI IN LEGE VETERI FUERIT LICITUM.

Questio hæc dependet ab eo, an Othoniel fuerit

frater germanus; aut salem uterinus ipsius Caleb; nam Caleb accingens se ad expugnandam Cariath-Sepher, dixit

§. 16: *Qui percusserit Cariath-Sepher, et ceperit eam, dabo ei Axam filiam meam uxorem.* Deinde subiungitur §. 17: *Cepitque eam Othoniel filius Cenez, frater Caleb junior, deditque ei Axam filiam suam uxorem.* Plurimi censem eum Estib, Othonielem nec germanum, nec uterum fratrem fuisse Caleb, sed ex fratre nepotem, quo sensu Gen. XXIX, 15, Laban Jacobo, suo ex sorore nepoti, dixit: *Frater meus es.* Sic sepe cognati in Scriptura dicuntur fratres. At-

R. et dico: Verisimilium est, quod Othoniel fuerit aut germanus, aut uterinus frater Caleb.

Prob. I. Quia Othoniel non vocatur simpliciter frater Caleb, sed, *frater junior.* Et Jud. I, 17: *Fratris minor.* Tè autem *minor*, seu *junior* quidem addit. Scriptura, quando agitur de fratribus proprie dictis (ut patet ex historia Josephi, Gen. XLII, XLIII, et XLIV); sed illud addere non solet, quando agitur de nepotibus; Ergo.

Prob. II. Quia verba Scripturæ debent proprie accipi, nisi aliquid obstet; atqui hic nihil obstat: nam si aliquid obstaret, foret quod alias inivisset matrimonium cum sua nepte. At cum tale matrimonium non contineat illam inordinationem, quam continet matrimonium amitiæ vel materteria: cum nepote: inde nequaquam concluditur Othonielem non fuisse fratrem Caleb; sed potius ex opposito hinc inferendum est, quod matrimonium patrui cum nepte in vet. lege non fuerit prohibitum, sicut Levit. XVIII prohibuit fuit matrimonium amitiæ cum nepote.

Obj. I. Caleb erat filius Jephone, ut patet ex cap. I, 14, et hoc cap. §. 13; et Othoniel erat filius Cenez, ut patet hic ex §. 17; Ergo non erant fratres.

R. Neg. conseq. Quia Cenez fuit vel avus utriusque vel binominis, sicut Raguel socer Moysis, qui etiam vocabatur Jethro: nam quamvis Caleb vocetur filius Jephone, vocatur tamen etiam Cenezeus, supra cap. XIV, 6 et 14. Præterea potuit etiam Jephone fuisse pater legalis, et Cenez ipsius pater naturalis. His adde, ex illo argumento ad summum sequi, quod non fuerint fratres germani, sive ex eodem pare; non tamen sequitur, quod non fuerint fratres uterini.

Obj. II. LXX et chaldaeus legunt: *Cepitque eam Othoniel filius Cenez, frater Caleb.* Ergo Othoniel erat Caleb nepos ex fratre.

R. quod chaldaeus quidem habeat: *Filius Cenez, fratriss Caleb,* in hoc cap. Sed Jud. I, 13, habet: *Filius Cenez, frater Caleb.* Licet autem editio romana LXX Interp. etiam habeat: *Fratri;* tamen Biblia regia seu editio LXX bojus nostræ bibliothecæ Lovaniensis, impressa a Plantino, typographo Antverpiensi, habet in utroque loco: *Othoniel filius Cenez, frater Caleb junior.* Adeoque cum illas editiones varient, nihil ex eis eruiri potest contra resolutionem nostram.

CAPUT XVI.

Describuntur fines limitesque regionis, quæ jure sortis obvenit tribui Ephraim.

QUÆSTIO PRIMA.—*QUO SENSI DICANTUR URBES SEPARATAE EPHRAIMITIS IN MEDIO POSSESSIONIS MANASSENSIUM, ET QUOMODO INTELLIGATUR DIVISIO TERRÆ PER SORTES.*

Vers. 1: *Cecidit quoque sors filiorum Joseph ab Jordane contra Jericho.* Jam dimidia tribus Manasse portionem regionis sue a Moyse accepérat ultra Jordanem; restabat ergo altera dimidia, cum tota tribu Ephraim, quæ nomine filiorum Joseph hic intelliguntur.

§. 9: *Urbesque separatae sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse.* Lyranus (quem sequitur Salianus) sic exponit, ut linea dividens inter duas sortes, non semper procederet secundum rectitudinem, sed aliquando flecteretur ad unam partem vel aliam: et ideo aliquando contingebat quod una sors, secundum aliquem sui angulum, subintrait sortem sibi vicinam; ita ut in illo angulo essent aliquæ civitates istius sortis, et civitates alterius sortis essent hinc et inde: eodem fere modo quo sunt sinus maris, qui in aliquam regionem excurrunt. Sic ergo iuxta auctores citatos factum est ut oppida aliqua essent filiorum Ephraim, quæ, ducta linea recta, fuissent in tribu Manasse.

Nec minus probabiliter Tirinus, Estius et A Lapide sic exponunt: Cum sors urbium quæ ceciderat tribui Ephraim, non sufficeret tanta multitudini Ephraimitarum, adjunctæ sunt eis aliqua urbes ex tribu Manasse quæ tribui Ephraim erat cognata et contermina. Unde

Nota, divisionem terræ promissæ per sortes fieri potuisse, et probabilitatem esse hoc modo: geometræ dividebant terram intra Jordanem in novem partes æquales cum dimidia, deinde jaciebantur sortes, quenam cuique tribui pars cederet. Sed post jaetas sortes, contrahabebatur ea pars a geometris, quæ obvenerat uni tribui, in qua pauciores erant familiæ, quam pars tanta requireret: dilatabant vero pars ab eisdem, si in ea plures essent, idque juxta numerum capitum, et quidem quia parte commodius dilatari vel contrahiri posset. Hinc dicitur Num. XXVI, 54: *Pluribus majorem partem dabis, et paucioribus minorem.*

Nota ulterius, in divisione terre non solum mensuræ aut magnitudinis regionis habitam fuisse rationem, sed etiam et quidem ante omnia, fecunditatis ipsius soli, ut observat Josephus, lib. V Antiq., cap. 4. Et inde contigit, quod tribus Benjamin, licet numero multis aliis tribubus esset major, tamen angustissimam sortem accepérat, eo quod optimum, fertilissimumque totius Chananeæ tractum obtinisset, nempe Jerichonem, Jerusalem et eam confinia.

P. quomodo §. 8 de termino sortis Ephraim datur: *Suntque egressus, sive fines, ejus in mare salissimum.*

R. Observat Serarius cum aliis, in textum latinum per mendum irrepesisse ad salissimum: hic enim est

sermo de mari Mediterraneo. Unde aliqui putant primo positum fuisse latissimum, quod postea erronee mutatum fuit in salissimum; quia hoc libro de mari salissimo, id est de mari Mortuo sæpe fit mentio, scilicet supra cap. XII, 3, cap. XV, 2 et 5, et infra cap. XVIII, 19.

Jam autem quod per mare, de quo hic agitur, non possit intelligi mare Mortuum, sed intelligi debeat mare Mediterraneum, probat P. Bukentop: 1. ex eo quod in hebreo, græco et chaldeo non habeatur: *Mare salissimum*, sed simpliciter: *Mare.* Atqui dum sine aliquo addito in Scriptura dicitur *mare*, semper intelligi solet mare Mediterraneum; ergo. 2. Quia termini seu limites tribus Ephraim, etiam orientales et australes, procul a mari Mortuo seu salissimo, erant remoti, utpote tota latitudine et termino orientali tribus Benjamin interpositi. Hic autem dicuntur termini illi, seu *egressus*, hoc est limites (intellige occidentales) esse seu finiri et decurrere in *mare*, utique Occidentale seu Mediterraneum.

Hoc mendum non advertentes Adrichomius, Tirinus et aliqui alii, *Taphuam et vallem Arundineti*, de quibus hoc versu, male collocant ad orientem prope Jordanem; cum potius debeant collocari prope mare Mediterraneum ad occidentem. Ita P. Bukentop.

QUESTIO II. — AN PECCAYERINT EPHRAIMITÆ, NON INTERFICIENDO CHANANÆOS.

Vers. 1: *Et non interfecerunt filii Ephraim Chananeum, qui habitabat in Gazer.* Non peccaverunt Ephraimitæ, quod ab initio Chananeos non interficerint: nam primo illos statim occidere non debebant, ut patet ex dictis cap. XIII, Q. 2. Item illos occidere non valebant. Unde hujus questionis solutio pendet ex cap. seq., §. 12 et 15, ubi sic habetur: *Nec potuerunt filii Manasse has civitates subvertere, sed caput Chananeum habitare in terra sua. Postquam autem convaluerunt filii Israel, subjecerunt Chananeos et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.*

Unde quamvis non peccaverint, illos non delendo ab initio; peccaverunt tamen, dum postea fortiores effecti, Chananeos non occiderunt, sed fecerunt sibi tributarios, ducti spe lucri et cupiditate tributi, contra expressum Dei mandatum, Deut. XX et Num. XXXIII, ubi præcipit Chananeos exterminari propter eorum peccata; nec fœdus vult cum eis iniri, etiam sub pæto tributi.

Habitavitque Chananeus in medio Ephraim usque in diem hanc tributariorum. Id vitio vertitur Ephraimitæ, tum hic, tum Jud. I, tum Osee VII, maxime ob sceleram Chananeorum, quibus facile contaminabatur Ephraimitæ. Porro duo genera scelerum, mercatoribus sati familiarium, notat Oseas, cap. XII, 8: *Chanana in manu ejus statera dolosa, calunniam dixit (quæ cum tolerari non debuissent, turpis tamen lucri gratia toleraverunt Ephraimitæ), et dixit Ephraim: Verumtamen dives effectus sum.* Quasi diceret: Nihil eorum scelerum, scelerumque contagium, modo tributis eorum ditescam. Quod autem didicerint opera

Chanaeorum, et imbibent mores ipsorum, satis declarat propheta praefatus cap. IV dicens : *Particeps idolorum Ephraim.*

Observat Tirinus, Chanaeos progressu temporis adeo se reddidisse munitos, præsertim ad littus maris Mediterranei, quod fere incolebant, mercatura facilius exercenda causa, ut a Judæis, cum vel maxime vellent, expugnari non possent. In exemplum adduci potest hæc ipsa Ephraimitarum urbs Gazer, quam ne David quidem suam facere potuit : sed Pharaon de mun rex Ægypti, destinata jam externo auxilio, vi cepit, incendit, et filie sue, quæ Salomonii nupserat, in dotem dedit. III Reg., IX, 16.

CAPUT XVII.

Describuntur limites dimidiae tribus Manasse cis Jordanem. Conquerentibus filiis Joseph de nimis angusta habitatione, Josue respondet, ut armis sibi spatia laxent, ejicendo Chanaeos.

QUÆSTIO UNICA. — QUOMODO DIMIDIAE TRIBUI MANASSE CECIDERINT FUNICULI, SEU SORTES HÆREDITARIE DECIM.

Vers. 1 : *Cecidit autem sors... Machir primogenito Manasse patri Galaad, qui fuit vir pugnator. Cum Galaad natus sit in Ægypto, vivente adhuc Josepho avo suo, Pharaoni in bello servire potuit, antequam surgeret rex ille novus, qui Hebreos dure subjicit servitatu.*

¶ 5 : *Et ceciderunt funiculi. Id est portiones, sive sortes hæreditariae : vocatur enim portio illa *funiculus*, et scilicet pharsi, qua mensurans pro mensurato ponitur, ait Estius : quia olim funiculis terra in portiones distribui solebat, sicut jam distribuitur baculis seu virgis mensuris. Unde Psal. XV dicit David : *Funes ceciderunt mihi in præclaris.* Id est, præclaræ hæreditas mihi obtigit, prout immediate post explicatur : *Etenim hæritas mea præclara est mihi.**

Decem, absque terra Galaad et Basan trans Jordanem. Constat enim ex ¶ 2, quod essent sex familie Manasse, scilicet Abiezer, Helec, Esriel, Sechem, Hépher et Semida. Ex illis sex unus, nempe Hépher, genuit unum tantum filium, nempe Salphaad, qui nullos filios, sed quinque filias genuit ; adeoque restabant tantum quinque familie, et pro familia Hépher venient quinque filiae Salphaad, quibus singulis sua portio hæreditaria assignatur, et sic debebant esse decem funiculi. Ita communiter hanc quæstionem solvunt interpres.

Nota tamen quod quinque portiones, quæ obtigerunt filiabus Salphaad, simul sumptæ, æquales fuerint uni portioni masculorum ; sic enim servabatur in partitione justitia : nam istæ filiae constituebant familiam Hépher, quæ non poterat plus prætendere quam quælibet alia familia.

CAPUT XVIII.

Translato tabernaculo cum arca, sortitio tribuum inchoata in Galgalis, sed aliquandiu intermissa, jussu Josue resumitur in Silo. Mittuntur geometræ, qui

terram accurate dimetiantur, et in septem regiones, pro septem reliquis tribubus partiantur, ex quibus ante ceteras, unam sortem occupat tribus Benjamin, cuius termini describuntur.

QUÆSTIO UNICA. — CUR JOSUE TRANSTULERIT TABERNACULUM ET ARCAM EX GALGALIS IN SILE.

Post confecta feliciter bella, obtentamque tranquillitatem, congregati sunt (¶ 1) omnes filii Israel in Silo. Per omnes autem filios Israel videntur hic debere intelligi præcipue totius populi, et cujuslibet tribus personæ : nam in urbibus captis debebat necessario remansisse præsidium.

Ibique fixerunt tabernaculum testimonii, in quo scilicet erat testimonium, id est tabula legis in area deposita. Fixerunt autem ibi tabernaculum, non in aliqua domo, ut putat Abulensis, sed sub dio, siue fuerat pluribus annis in deserto : nam II Reg. VII dicit David ad Nathan prophetam : *Videsne quod ego habitem in domo cedrina, et arca Dei posita sit in medio pellum.* Et ibidem ¶ 6 respondet Dominus : *Neque enim habitavi in domo ex die illa, qua eduxi filios Israel de terra Ægypti, usque in diem hanc.*

Ratio autem ob quam ex Galgalis translatum fuerit tabernaculum in Silo, assignari potest hæc : 1. Ut commodius illud adire possent Hebrei ; nam Galgal erat prope Jordanem, et quasi in fine terræ Sanctæ ; ac proinde æquum fuit ut ad interiora transferretur.

2. Quia Silo erat in tribu Ephraim, de qua tribu erat Josue, qui præ ceteris magis zelosus erat circa cultum divinum.

Mansi autem tabernaculum in Silo multis annis, donec inde translatum sit in Nobe : at quot præcise ex Scriptura non constat. Interim saltem hoc certum est, quod I Reg. XXI, quando David fugiebat Saïlem, tabernaculum modo translatum esset in Nobe. Quare autem translatum sit de Silo in Nobe, videtur dicendum ex Jeremias, cap. VII, 12, quod fuerit propter malitiam populi, et juxta psal. LXXVII, propter idolatriam ; nam Deum in iram concitaverunt in collibus suis, et in sculptilibus suis ad amulationem provocaverunt, etc.

CAPUT XIX.

Reliquæ tribus sortem suam accipiunt : datur autem Josue, pro portione, Tannath-Saraa quam petiverat.

QUÆSTIO UNICA. — AN EX ¶ 1 ET 2 RECTE DEDUCITUR, QUOD TRIBUS SIMEON NON HABUERIT SORTEM SUE PROPRIAM.

Asserit rabbi Salomon, Simeonitas in sortitione duodecim tribuum fuisse præteritos, eo quod Jacob maledicens Simeoni, dixerat de illo et Levi : *Dividam eos in Jacob, et dispersam eos in Israel.* Gen. XLIX, 7. Ac propterea Simeonitas fuisse destitutos hæreditate ; sed reliquæ tribus jecisse sortem, quænam illos in se admitteret ac recipere, sortemque cecidisse super tribum Juda : adeoque hanc intra se recepisse Simeonitas.

nitas, sed agre et coacte ; ideoque eos a se expulisse sub Davide.

Id autem conatur probare ex I Paralip., cap. IV, 31, ubi enumeratis tredecim civitatibus, quas inhabaverunt Simeonitæ, additur : *Hæ sunt civitates eorum usque ad regem David.*

Opinio ista etiam aliquid præsidii desumere posse videtur ex eo quod hic ¶ 1 et 2 de filiis Simeon dicator : *Fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Juda.*

Verumtamen commentitia et erronea est illa opinio, nec sacris Paginis satis consona, quæhic expresse asserunt Simeonitis æque ac aliis tribubus sorte portionem suam in terra promissionis obtigisse. Dicitur enim ¶ 1 : *Et egressa est sors secunda filiorum Simeon per cognationes suas, sicuti ¶ 12 et seq.* dicitur de filiis Zabulon, aliisque tribubus.

Porro prophetia Jacob non favet R. Salomonii : nam illa potissimum impleta fuit, quando ex tribu Simeon orti sunt scribe, qui æque ac levitæ sparsi fuerunt per omnes tribus, ut populum, tanquam legis doctores, instruerent. Vide dicta in cap. XLIX Gen. Q. II.

Nec favet præfatae opinioni, quod habetur I Paralip. IV, 31 : *Usque ad regem David.* Nam hoc dicitur propter urbem Siceleg, quæ cum esset in sorte Simeon, ut patet ex eodem Scripturæ loco, facta est tamen regum Juda tempore Davidis ; ut patet ex I Reg. XXVII, 6.

Quod autem hic dicitur ¶ 1 et 2 de Simeonitis : *Fuitque hæreditas eorum in medio possessionis filiorum Juda, nihil aliud insinuat, quam quod sors eorum esset contermina sorti tribus Juda eique immissa :* habebat enim tribum Juda pro termino ab oriente et meridie, a septentrione vero habebat partim tribum Juda, partim tribum Dan, et ab occidente mare Mediterraneanum. Unde sors tribus Simeon, pro majori sui parte, a sorte tribus Juda circumdabatur, eique quodammodo inclusa erat.

Addit ulterius A Lapide cum quibusdam aliis, quod tribus Juda, cum ampliora haberet spatia, quam ut omnia excolere, et fortasse contra feras tueri posset, partem aliquam cesserit tribui Simeon. Unde ubi in textu nostro ¶ 8 et 9 dicitur : *Hæ sunt hæreditas filiorum Simeon... in possessione et funiculo filiorum Juda : quia maior erat : et idcirco filii Simeon possederunt in medio hæreditatis eorum ; in hebraico dicitur : Quia fuit pars filiorum Juda multa præ ipsiis.* Id est major quam ipsis necessaria esset, aut quam ipsis debetur. Putant plures, errore geometrarum contigisse, quod tribus Juda nimis amplam sortem obtinuerit.

P. cujusmodi fuerit civitas Tannath-Saraa, quæ data fuit Josue.

R. Civitas hæc, ut dicitur ¶ 50, fuit sita in monte Ephraim : eamque unicam principi suo Josue urbem, jure hæreditario possidendam, dederunt Israelitæ ; non amplam, non uberem aut amœnam, sed angustam, aridam, ac pene dirutam : quæ ab arborum graveolentia et soli sterilitate cognomen Sarah sortita videtur, inquit Arias Montanus. Patuit hic admiranda

modestia ducis Josue : nam incomparabilis iste heros qui prius omnibus aliis sortem diviserat, suam victimam accipit, occupatque id quod aliis omnibus erat residuum et inutile.

Interim tamen jam memorata civitas posterioribus temporibus facta est ex celeberrimis totius Palestina : et in honorem Josue postea vocata fuit Tannath Cheres, id est *imago solis* ; eo quod Israelitæ super monumentum Josue imaginem solis collocaverint, ut solstitii ejus apud posteros perennaret memoria ; uti notant Masius et Adrichomius.

CAP. XX, XXI.

Josue designat sex urbes refugii, utique tres cis et tres trans Jordanem, et privilegia eo confugientum declarat. De his vide dicta in Num. cap. XXXV, et in Deut. cap. XIX. Deinde cap. XXI assignantur levitis urbes 48, ut patet ex ¶ 39. Complet Deus promissa sua, quondam patriarchis facta, pace et quiete Israelitis concessa.

QUÆDAM RESOLVUNTUR. — Petes 1. cur tribui levitæ, que erat ex minimis, assignatae fuerint 48 urbes, id est duplo aut triplo plures, quam quibusdam aliis tribubus multo numerosioribus.

R. Variæ fuerunt rationes eur leviticis tot assignatae sint civitates, quamvis hæc tribus numero fere omnium esset minima.

1. Quia decebat divinam benignitatem erga suos ministros esse liberalem.

2. Quia cetera tribus, praeter urbes, habebant multos pagos et vicos, levitæ autem non, sed tantum suburbanæ. Dicit Estius, non esse mirum, tot civitates leviticæ tribui assignatas, cum aliae tribus tantum haberent circiter duodecim civitates : nempe, quia istæ civitates, inquit, non fuerunt solis levitis date, sed tantum ut simul cum hominibus aliarum tribuum in illis habitatent.

P. 2. quo sensu dicitur ¶ 21 : *De tribu Ephraim urbes confugii, Sichem... et Gazer, et Cibsaïm et Bethonor;* quandoquidem constet has omnes civitates non fuisse urbes refugii.

R. vocem *confugii* non afficere, nec referri ad omnes quatuor istas urbes, sed ad solam proxime sequentem *Sichem*. Unde hebraica, chaldaica, et multa manuscripta latina cum Abulensi legunt *urbem*, in singulari : nam una tantum ex quatuor enumeratis eraur urbes refugii, scilicet *Sichem* : ceteræ vero cesserunt levitis ad habitandum. Sensus itaque est : *De tribu Ephraim* (levitis ad habitandum assignatae sunt sequentes) *urbes, confugii* quidem *Sichem*, deinde et aliae, que non erant confugii, nempe *Gazer*, *Cibsaïm*, etc. Pariformiter etiam intelligenda sunt ea, quæ habentur ¶ 27, 32, 36 et 37.

P. 3. quomodo verificetur id, quod habetur ¶ 41, nempe quod Deus dederit Israeli omnem terram patribus eorum promissam, cum etiam diu post mortem Josue eam totam non possiderint ; uti ex lib. Jud., cap. 1, et alias Scripturæ locis liquet.